

Kirken Underviser

Det aktuelle tidsskrift for kirkens pædagogik og undervisning

Tema: Filosofiske Samtaler

2

2018

Af Ida Bugge, kirke- og kulturmedarbejder i Rødovre Kirke, Majbrit Billesø Rasmussen, sognepræst i Hammel-Voldby-Lading pastorat, og Hanne Høgild, teologisk medarbejder i Folkekirkens Konfirmandcenter, redaktører af dette nummer

Med dette nummer af Kirken Underviser tager vi fat på et af de emner, der er grøde i for tiden i det folkekirkelige landskab, nemlig filosofi. Folk deltager i de filosofiske saloner, som spirer op i mange egne af landet, hvor man i fællesskab drøfter nogle af livets allerstørste spørgsmål på en måde, så det vedkommer dem i deres eget liv i dag. Men også børnehavebørn og konfirmander har fået filosofi på skemaet, og der bliver udviklet nye og åbne måder at tale sammen på. Der bliver skabt rum, hvor det handler mere om spørgsmålene og refleksionerne end om de færdige svar. Det kræver selvfølgelig mod at åbne op for den slags samtaler, men vores håb er, at hvis man vover at gå nysgerrigt med, vil der åbne sig nye perspektiver og nye muligheder for at sætte ord på nogle af de store livstemaer – både for voksne og børn.

God læselyst!

Kirken Underviser
Tema: Filosofiske Samtaler

Gå i krig

Give et kram

Gå i kirke

Skriver en sms

En fælles pause, hvor sandheden er i frembrud

Resultater fra projekt "Filosofiske samtaler i konfirmandundervisningen"

Af Dorete Kallesøe og Lærke Groth, VIA University College, læreruddannelsen Nr. Nisum og stiftere af Filosofipatruljen

»Jeg kan godt lide at tænke på konfirmationsundervisning som et fortroligt samvær mellem unge mennesker og en voksen, lidt ligesom en voksen der går med et barn i hånden, og man har en superfed samtale og glemmer tid og sted. Og jeg synes, at der med det større fokus på, hvordan man kan få filosofien til at virke, er kommet en langt større, nærmest fortrolighed, langt større samtaletilid og lyst til at være med. Det er blevet mere en fælles tænkepause at gå til konfirmandundervisning«.

Citatet stammer fra en af de præster, som deltog i projektet. Det er også ham, der har lagt formulering til overskriften.

I sommeren 2016 fik vi bevilget midler fra FUV til at gennemføre et projekt, hvor vi gennem workshops i »Filosofi med børn og unge« ville klæde en række præster på med henblik på at skærpe deres opmærksomhed på de filosofiske samtaler i konfirmandforberedelsen. Ud fra en række konfirmandundersøgelser var vores hypotese, at konfirmanderne vil opleve det at gå til præst mere vedkommende og relevant, når præsten i sin undervisning i højere grad formår at skabe et »eksistentielt øverum«, hvor der er plads til konfirmandernes egne spørgsmål, dialog og refleksion.

I efteråret 2017 kunne vi konkludere følgende:

»... hvis præsterne gennem P4C/Filosofi med børn formår at skabe et udvidet eksistentielt øverum, så vil konfirmanderne gennemgå en filosofisk dannelse og herigennem opleve konfirmandforberedelsen som mere relevant.«

Eksistentielt øverum

Betegnelse for et rum, hvor der er højt til loftet, hvor der ikke er rigtigt og forkert, og hvor de unge trygt kan hjælpe hinanden med at reflektere over de store spørgsmål i deres liv.

– Millenniumkonfirmander af Kirsten Grube Juul & Suzette Munksgaard

Hvad er P4C?

Når vi filosoferer med børn og unge, gør vi det på en særlig måde kaldet »P4C« (Philosophy for Children). Metoden kommer oprindeligt fra USA og er blevet videreudviklet i England af organisationen SAPERE, som har 2500 lærere om året på kursus i P4C. Her har vi også certificeret os. Vi fandt, at her var en måde at filosofere med børn på, som kunne anvendes i dansk skoleverden såvel som i præstens konfirmationsforberedelse.

P4C indeholder i sin filosofididaktik en struktur samt en række aktiviteter, hvor konfirmanderne tvinges til at flytte sig fysisk efter deres stillingtagen, valg eller prioriteringer; om de fx er enige eller uenige i et udsagn. Eksempler herpå er »Filosoffens frugtsalat« og »Begrebsbarometer«. Disse og andre kan findes i rapportens materialesamling og på filosofipatruljen.dk

Metoder og værktøjer

Samtalestrukturen tager sit udgangspunkt i de filosofiske spørgsmål, som konfirmanderne stiller. Det gælder for præsten om at styre ordet uden at blande sig med sine egne holdninger. Det kan være svært, men formålet med dialogen er, at konfirmanderne skal reflektere og tale sammen, dér hvor de er og finder det meningsfuldt. Præsten skal blot hjælpe dem på gлед og om nødvendigt udfordre deres synspunkter på en venlig måde.

Samtalestruktur

- Opvarmningsøvelse
- Stimulus/appetitvækker
- Spørgsmål formuleres af konfirmander
- Vælg spørgsmål (stem om)
- Samtale
- Sidste ord til alle
- Afrunding

Aktiviteter

- Gør tænkning til handling og gør det sjovt
- Træn filosofiske færdigheder som argumentation, holdningsdannelse, stilling-tagen, præcision og skelnen
- Træn lytte- og spørgekompetencer

Samtaleidealer

- Kig på og lyt til den, der taler
 - Udtryk dig klart og kort
 - Byg ovenpå den sidste taler; sig fx jeg er enig/uenig
 - Begrund jeres udsagn og spørg efter begrundelser (spørg hvorfor?)
-

Projektets resultater

Gennem samarbejde med i alt otte præster fra hhv. Aarhus Nordre og Lemvig Provstier, som fik kursus og supervision i P4C, kom vi frem til følgende resultater, som vi bygger på hhv. videoobservationer af konfirmandforberedelsen, spørgeskemaer til konfirmanderne og interview med præsterne:

Resultater:

- Når præsterne inddrager P4C, taler præsten mindre og konfirmanderne mere. Konfirmandernes indlæg bliver også mere velformulerede og filosofisk begrundede
 - Når præsten har en filosofisk tilgang, oplever konfirmanderne mere relevans
 - Præsterne kan generelt se pointen med at overlade en del af ansvaret for samtalen til de unge, skønt det kan være svært at aflære sig trangen til at forkynde sandheden
-

Anbefalinger

På baggrund af projektets resultater har vi udarbejdet en række anbefalinger til præster, der gerne vil udvikle et eksistentielt øverum ved hjælp af filosofisk samtale.

Anbefalinger ved filosofiske samtaler i konfirmandundervisningen:

- a – Jo tidligere man efteruddanner sig i filosofisk samtale og går i gang med at filosofere, jo bedre. Det kan være svært, hvis man skal aflære sig for meget.
- b – Jo mere man får skrevet i sin årsplan og derved forpligter sig på, jo bedre.
- c – Jo mere man forbereder sig til samtalerne, jo bedre.
- d – Jo mere man øver sig i facilitation, evt. sammen med andre kolleger, jo dygtigere håndværker bliver man.
- e – Jo mindre præsten siger, jo mere siger konfirmanderne.
- f – Hav mod og tålmodighed til stilhed.

Foruden disse anbefalinger er I altid velkomne til at booke Filosofipatruljen til at komme og introducere præsterne i stiftet eller provstiet til P4C, hvor I i en workshop på egen krop og sjæl vil afprøve en række aktiviteter og deltage i en filosofisk samtale.

Læs hele rapporten her og få inspiration til filosofi med konfirmanderne på hjemmesiden og på facebook.

Findes der mon et bedre sted til at undres over og tale om de store spørgsmål i livet end i kirken? I kirkens rum er der højt til loftet – i både fysisk og åndelig forstand. Børnetjenesten inviterer børn i alderen 5-6 år på opdagelsesrejse i troens univers med plads til netop at undre sig over livets store spørgsmål, såsom: »Hvad sker der, når vi dør?«, »hvad er en god ven?« og »kan man tilgive alt?«

Af Naja Månsson, idétager og udvikler af Børnetjenesten

Sæt i gang med at lege – »Dem der mener ...«

Læg et reb, der deler rummet/området i to. Børnene bliver stillet en række spørgsmål, som de skal forholde sig til og argumentere for. Hvis de er enige i udsagnet, skal de flytte sig, hvis de er uenige bliver de stående.

Spørg fx

- Dem, der mener, at man kan have mere end én bedste ven, flytter sig
- Dem, der mener, Gud er en mand, flytter sig
- Dem, der mener, at der findes ånd i mennesker, flytter sig
- Dem, der mener, at mennesker er onde, flytter sig
- Dem, der mener, at man kan tilgive alt, flytter sig.

Er der to børn, som er uenige, må de hver argumentere for deres mening. Måske kan de blive enige, måske ikke.

Legen åbner op for børnenes naturlige undren, og den fordrer, at de tager stilling til deres meninger, også selv om der ikke nødvendigvis er et entydigt svar.

FAKTA

Tanken bag Børnetjenesten blev skabt i Messiaskirken i Charlottenlund af daværende kirkesanger Naja Månsson. Naja er uddannet klassisk sanger fra Det Fynske Musikkonservatorium. Naja Månsson har udviklet konceptet sammen med kirketjener Leif Hygild, der er uddannet keramiker fra Danmarks Designskole. Børnetjenesten vandt Helsingør Stifts initiativpris 2016. Børnetjenesten samarbejder i dag med Danmarks Kirkelige Medie Center.

KONCEPTET

I Børnetjenesten er dagen inddelt i nogle faste faser: Dagen indledes altid med en halv times samtale omkring lysgloben. Her introducerer vi børnene for den højtid, som vi skal arbejde med de næste to dage. Børnetjenesten er opbygget over i alt seks særlige højtider fordelt på hele året. Disse er høst, allehelgen, jul, fastelavn, påske og pinse.

I Børnetjenesten handler pinsen om forvandling – om hvordan Helligånden blæste liv i os og samlede os, så vi kan forstå hinanden. Det handler selvfølgelig også om kirkens fødselsdag. Hvordan kan dette forklares, at der findes en Hellig Ånd? Børnene taler frit om ånd. »Hvad er en ånd?« Der kommer mange bud på, hvad en ånd kan være. »Vores åndedræt er en slags ånd,« siger et barn. Et andet barn siger: »Vi har alle ånd i os. Det kan vi se, når vi er ude i frostvejr«. Børnene byder ind, lytter til hinanden og træner derved deres evne til at kunne argumentere for deres meninger. Dette kan ses som et første indblik og øvelse i at leve i et åbent demokrati, hvor der er mange meninger at forholde sig til og anerkende. Den voksnes opgave er at stille udfordrende spørgsmål, som kan vække børnenes interesse for at undersøge dilemmaet/temaet nærmere.

Det tager tid at træne denne disciplin og meget koncentration både for børnene og for den voksne. Børnetjenesten bidrager således også til, at børn og voksne bliver bedre til at forstå og acceptere hinandens forskellige meninger og forståelser.

»Børnetjenesten bidrager således også til, at børn og voksne bliver bedre til at forstå og acceptere hinandens forskellige meninger og forståelser.«

BØRN ER FØDT NYSGERRIGE

Børn undersøger og søger at forstå deres omverden fra fødslen. Børn har brug for nærværende voksne til at understøtte dem i deres søgen og forståelse – at blive hørt og talt med. Dette gælder de

dagligdags ting i tilværelsen, men også – og ikke mindst – de mere eksistentielle spørgsmål. Dette lader sig bedst gøre, når der skabes et trygt rum, hvor børnene får tid til at fordybe sig og mulighed for at tale sammen med andre børn sammen med voksne, der har erfaring i og viden om at samtale med børn om de spørgsmål, som vi ofte ikke kender præcise svar på.

»Når den filosofiske samtale lykkes, opleves et helt særligt fællesskab mellem de deltagende børn og voksne.«

TILGANGEN

Det stiller krav til den voksne om at skabe en ligeværdig og åben samtale i en gruppe af børn i 5-6 års alderen. En grundlæggende fejl kan være, at det ikke er børnenes perspektiv, der dominerer samtalen. Normalt er det den voksne, der i samtaler med børn har valgt temaet, og som har en klar plan med, hvor samtalen skal bevæge sig hen, og hvad børnene forventes at lære. Denne traditionelle tilgang til børns læring og tilegnelse af forståelse egner sig ikke til arbejdet med mere filosofiske og eksistentielle spørgsmål og temaer.

I en filosofisk samtale sættes børns spørgsmål, tanker og erfaringer i centrum. Det er børnenes egne forståelser, der skal på banen – og udfordres. Når den filosofiske samtale lykkes, opleves et helt særligt fællesskab mellem de deltagende børn og voksne. Det vil være lige så krævende for den voksne at komme frem til gode svar, som det vil være for børnene.

Det er således ikke den voksne, der formidler viden til børnene, men børn og voksne, som sammen skaber nye indsigter og forståelser. En filosofisk samtale undersøger en sag fra flere sider. Samtalen er åben for alle spørgsmål og er villig til at forholde sig til alle svar.

Derfor skal den voksne kunne tåle at blive konfronteret med spørgsmål, stillet af et barn, som hun eller han ikke kan give et præcist og fyldestgørende svar på. Børnene skal have tillid til, at de kan udtrykke deres egne idéer og tanker i et åbent rum. De skal kunne tale om alt, også selvom det måske ikke helt passer, eller ikke helt er i overensstemmelse med temaet.

Det er netop i alderen 5-6 år, at den spirende interesse for tro på et mere abstrakt plan helt naturligt modnes. Derfor er det oplagt, at folkekirken hilser børnene velkommen uden at være dogmatisk, men i stedet er lyttende og giver dem inspiration til at videreudvikle deres naturlige interesse for det, som vi voksne ikke kan give simple svar på.

I Børnetjenesten har børnene bl.a. komponeret deres egne helligåndssalmer, tilberedt den sidste nadver, været i kirkens stjernebiograf, pakket De Vise Mænds kuffert og været på skattejagt på den lokale kirkegård. Alle aktiviteterne er beskrevet på Børnetjenestens hjemmeside: www.boernetjenesten.dk

I den filosofiske samtale taler børnene sammen på en struktureret måde for at komme frem til gode svar på et dilemma eller et tema. Drejer det sig om højtiden allehelgen, kan dilemmaet udtrykkes i følgende spørgsmål: »Hvad sker der, når vi dør?«

Den største gave, vi i Børnetjenesten har fået, er, når børnene besøger kirken med deres forældre,

ofte i forbindelse med en dåb eller en børnegudstjeneste, og føler sig hjemme. Som flere af børnene har sagt: »Mor, det er min kirke«. Måske kan Børnetjenesten, fordi konceptet er udtænkt som et undrende og fordybende værested, plante et frø hos børnene, så de føler sig hørt og forstået og der igennem åbne for, at kirken ser dem igen senere i livet.

FAKTA

Børnetjenesten er et ikke-forkyndende koncept, der byder børnehavebørn og pædagoger ind i kirken. Børnene kommer på besøg seks gange om året af todagesforløb. Konceptet indeholder filosofiske samtaler, kreative aktiviteter, sang, leg og fordybelse.

Læs mere om Børnetjenesten på www.boernetjenesten.dk

Kontakt: info@najamaansson.dk eller telefon 50413327

Kirken Underviser
Tema: Filosofiske Samtaler

Filosofiske samtaler om mørke – i en overbelyst tid

Der er tradition for at sammenkæde mørket med det onde og lyset med det gode. Der er en tendens til, at mange formidlere foretrækker talen om lyset og glæden, om modet og meningen frem for dets modsætninger. Men mange rapporter tyder på, at børn og unges erfaringer af det modsatte for tiden står stærkt. Mange oplever, at de selv eller vennerne forsvinder ind i mørket, sorgen, modløsheden og meningsløsheden. Så i en overbelyst tid som vores er det måske tid til at opholde sig ved mørket for en stund? Til at gå rundt i mørket – sammen. Til at observere og fordybe erfaringen af mørke for måske bliver det kaotiske og angstfulde mørke dermed et mere bekendt og mindre skræmmende sted?

Af Anne-Sofie Aabenhus, Projektleder i Folkekirkens Skoletjeneste i Gladsaxe og Herlev

Den filosofiske æstetik er god at tænke med i mørket

I denne artikel beskrives skitsen til et filosofisk forløb om mørke. Beskrivelsen er tænkt som en inspiration til den, der vil lege med mørket og tale med unge eller voksne om det. Den filosofiske ramme er den filosofiske æstetik, som den beskrives hos idehistoriker Dorte Jørgensen (1959-), og formålet er at få deltagerne til at reflektere over og samtale om mørkets spændvidde over angst og tryghed, afmagt og frugtbarhed.

»Alt det som har en form i vores lysende dagligdag, det kommer fra mørket: Et lille barn kommer ud af sin mors skød, et frø kommer op fra jorden. Vi slipper ikke for det: vi er mørke!«

Citatet er af den danske kunstner Kristine Roepstoff, der i 2017 udviklede Den danske Pavillon på Venedig Biennalen. Hun arbejder med mørkets mange facetter: Mørket er angstens, sorgens og frustrationens kaos-sted. Og mørket som stedet for hvile og ro, hvor frøet ændrer form og skyder mod lyset.

»I mørket skærpes sanserne i bestræbelserne på at finde vej, og lyde og lugte forstørres i synets fravær. Man aner, fornemmer og føler sig frem.«

I mørket skærpes sanserne i bestræbelserne på at finde vej, og lyde og lugte forstørres i synets fravær. Man aner, fornemmer og føler sig frem. Netop denne måde at orientere sig på (anende, følede og fornemmende), er central i den æstetiske filosofi, som den udformes hos idehistoriker Dorthe Jørgensen. Hun understreger sansningen og poesiers betydning for den filosofiske tænkning. Derfor er der et oplagt match mellem erfaringen af at bevæge sig i mørket og det at filosofere med unge og voksne ud fra et æstetisk-filosofisk udgangspunkt. I sin doktorafhandling ”Den skønne tænkning” skriver hun om det poetiske sprog:

Detaljerigheden i det poetiske sprog lader os opfatte noget, som filosofiens (almen logik) og videnskabens abstrakte sprog ikke giver adgang til.

Et filosofisk forløb i fem faser

Forløbet er tænkt ind i en femfaset didaktisk systematik inspireret af den tyske filosof Ekkehard Martens (1947-), som den beskrives hos teolog Henrik Vestergaard Jørgensen (se tidsskriftet Religionslæreren no. 2, 2018). De fem faser har glidende overgange, men hjælper med at skærpe forskellige strategier til at tænke med:

- 1) Sansningen af det, der er i verden
- 2) Egne og andres fortolkning af fænomenet
- 3) Analyse af begreb/fænomen
- 4) Vende antagelserne på hovedet
- 5) Give udtryk for de filosofiske tanker i et poetisk medie.

Sansningen af mørket (fase 1)

I forløbets opstart fremkaldes deltagernes mangefacetterede oplevelser af mørke. Såvel oplevelser af et fysisk mørke som af et filosofisk og metaforisk mørke. Inspireret af drama og scenografi inviteres

deltagerne ind i et fysisk rum, der sætter kroppen på sporet af mørket: Et rum, der henligger i mørke, kun let oplyst af lyskæder. Lyskæderne oplyser små glasbeholdere med mørke væsker i. Gennem krop, bevægelse og sansepåvirkning trækkes deltagerens associationer og erfaringer frem i erindringen.

Værtens introduktion til forløbet kan være: »Jeg er optaget af at finde ud af, hvad mørke er. Derfor har jeg talt med en masse mennesker, jeg har gået i mørket, og jeg har lyttet til mørkets lyde. Det, der er i glassene her, er forskellige essenser af mørket. Som hvis man havde vredet samtaler om og oplevelser af mørket, og presset al saften ud af dem«.

Deltagerne taler med hinanden om, hvilke fortællinger, der mon har givet anledning til de tjære-lignende eller mere klare mørke væsker. De aktiverer forestillingsevnen og bringer forskellige mørke-erfaringer i bevægelse.

Med sorte, tørrede bønner i hænderne og på gulvet nævnes forskellige associationer vedrørende mørket. Der kommenteres hverken på egne eller andres associationer.

Hvilke associationer får du, der læser dette, når du tænker på erfaringer med mørket?

»Hvilke associationer får du, der læser dette, når du tænker på erfaringer med mørket?«

Hvad har andre sagt om mørke? (fase 2)

Efter italesættelse af egne erfaringer opsøges kilder til, hvad andre har formuleret om mørket. Formålet er, at deltagerne udvider og bygger oven på deres egne erfaringer samt bliver bevidste om, at angsten, usikkerheden eller trygheden og fortroligheden med mørket er almen menneskelige erfaringer, der kan deles.

I den filosofiske æstetik er kunstneres udtryksform et ideal for, hvordan man kan forme og aflæse andres uklare, paradoksale og nuancerede tanker. Derfor præsenteres deltagerne også her for kunstværker, der tematiserer mørket. Deltagerne taler to og to om udvalgte værker:

Kunstner Kristine Roepstoff har skabt den Danske Pavillon på Venedig Biennalen 2017. Værket hedder influenza. theatre of glowing darkness. Forud for udstillingen har hun igenem et år holdt »mørkeskole« med udstillingens fire kuratorer. Hun beskriver mørket som kaotisk og frugtbart, som angstprovokerende og skabende. Hun har skabt en fortælling af mytologisk karakter om The seed, The Black River and The Midwife. Hør mere: Supertanker/p1.

Forfatter Ursula Andkjær Olsen har udgivet digtsamlingen Krisehæfterne (2017) med fotografiske arbejder af Sophia Kalkau. I de fotografiske værker opleves verden i et lysende negativ-perspektiv, hvor konturerne lyser os i møde i et ellers mørkt univers. Det er konturer, der anes, øjne der vender sig til mørket og digte om eksistentiel forvirring, smertelige erfaringer, afstand mellem mennesker, sansning, krop og intellekt.

Kunstner Per Kirkeby har bidraget til fornyelsen af dansk kirkekunst. Han har brugt den mørke pallet til at skildre afmagt (Gethsemane), uvished og sorg (Den tomme grav) og almagt i Intetheden (Skabelsen). I sine værker forstørrelser han elementer fra den kristne grundfortælling, og de kan genkendes som almenmenneskelige erfaringer. Billedet er Gethsemane Have fra Skt. Mortens Kirke i Randers.

Andre værker med mørket og eksistensen som tema:

Kunstnergruppen MYRKR: <http://www.mykr.dk>

Kunstner Jakob Kierkegaard: <https://kunsten.nu/journal/begribe-verden-ved-lytte/>

Kunstner Berit Dröses værk »Dark energy«: <https://vimeo.com/191492374>

Kilder til mørket kan præsenteres på mange måder. Fx kan man uddele små kildekort med beskrivelser af værkerne, så deltagerne selv kan være med til at finde og diskutere andres antagelser om og erfaringer i mørket.

Det videre filosofiske forløb

At beskrive de tre sidste filosofiske faser er for omfattende i denne artikel. Men en udfoldet beskrivelse kan fås ved henvendelse til artiklens skribent. Her kan kort nævnes:

- At gå analytisk til værks i mørket (fase 3): Her trækkes temaet ud i lyset, og en vinkel på mørket vælges og analyseres: Naturfaglig vinkel, en eksistensfilosofisk vinkel, en historisk-analytisk vinkel eller en teologisk vinkel.
- At forestille sig mørket uden lyset – eller det omvendte (fase 4): Her trækkes tæppet væk under de antagelser, man er kommet frem til, og de modsatte positioner indtages. Hvem siger, at vi har brug for mørket?
- At give sine tanker form (fase 5): I forlængelse af den filosofiske æstetiks opmærksomhed på, at fænomenerne undsiger sig vores rationelle logikker, lægges der her op til, at deltagerne giver deres uldne tanker en ulden form i et poetisk sprog. Det kan være digtets form, billedet, skulpturen eller genstandstableauet.

Afmagt, livsmod, håb ...

Er det ikke for trist at gå ind i mørket? Hvorfor bruge tid på det, når der er mere opmuntring og glæde i lyset? Antagelsen er her, at mørket er en nødvendighed for vores hvile, samt at det i eksistentielle termer er uomgængeligt, at vi til tider går i mørkets dal. Derfor er samtalen om mørket en måde at nærme sig det på, lære det at kende, dele erfaringer med andre og måske sågar blive fortrolig med den famlende bevægelse ind i det uvejsomme, ukendte kaotiske mørke.

Og hvem ved? Måske findes der en stor rosenbusk eller et lys i mørket?

*»I am a forest, and a night of dark trees: but he who is not afraid of
mydarkness, will find banks full of roses under my cypresses.«*

– Friedrich Nietzsche, Thus Spoke Zarathustra

Filosofiske samtaler skal sættes i gang. I kirken kan igangsætteren være en lignelse, et religiøst maleri, et spørgsmål eller en påstand. Læreren/præsten må også vælge et tema. I lignelsen om den fortabte søn kan temaet være retfærdighed. Dette tema har både personlig relevans og relevans for dannelse til medborgerskab.

Af Helle Hinge, forfatter og foredragsholder. Se mere på hellehinge.dk

Opskrift på filosofisk samtale

Det følgende er en opskrift på, hvordan en filosofisk samtale kan se ud. Den er inspireret af den græske filosof Sokrates' samtale med elever. Målet er at hjælpe deltagerne til kritisk bevidsthed ved at træne tænkningen, så den bliver selvstændig, perspektivrig og med gode argumenter. Alt sammen nødvendige egenskaber i et åbent, demokratisk samfund. Derudover får deltagerne større indsigt i egne og andres tænke måder.

Fysisk indretning

Sæt jer i en halvcirkel med en lille åbning. Læreren/præsten placerer sig i halvcirkelns åbning. Her kan evt. også stå en tavle/flipover til at skrive centrale udsagn på. Læreren/præsten er den sokratiske

jordemoder, som hjælper eleverne med at føde tanker. De fysiske rammer, hvor alle kan se hinanden, kan understøtte denne proces. Desuden er det godt at sidde på en anden måde, når man skal gøre noget andet end det, man plejer.

Fremgangsmåde

- Læs lignelsen om den fortabte søn (Luk 15, 11-32) højt. Eller lad en deltager læse den højt. Brug gerne en version af lignelsen fra en børnebibel, ungdomsbibel eller en bibel på nudansk, som er tilpasset alderstrinnet
- Bed en anden deltager om at give et kort resumé af lignelsen
- Spørg om alle er enige i dette resumé?
- Hvis der er uenighed, så bed om argumenter for uenigheden
- Spørg, om faderen er retfærdig?
- Spørg også, om alle har forstået ordet »retfærdig«?
- Hvis ikke, så få en deltager til at forklare ordets betydning. Mange vil forklare vha. eksempler. Bed i så fald også om en definition på eller et synonym for ordet. Som lærer/præst kan du selv forberede dig på at skulle arbejde med et bestemt ord ved at læse om det på www.ordnet.dk/ods
- I kan også lave en afstemning ved håndsoprækning: Hvor mange mener, at faderen er retfærdig? Hvor mange mener, at faderen er uretfærdig?
- Alle skriver hver især på papir deres svar og ét argument for deres svar på, om faderen er retfærdig eller ej. Argumentet skal være kort og præcist! Hvis en deltager ikke kan svare ja eller nej, må han/hun skrive, hvad hans/hendes problem er: Hvorfor kan han/hun ikke svare ja eller nej?
- Lad en deltager vælge, hvem der skal læse sit svar op.
- Skriv dette svar på tavlen/flipover eller lignende.
- Spørg, hvilket tema svaret handler om? Du kan også spørge alle deltagere, hvilken overskrift de vil give deres svar? Temaet kan være et andet end retfærdighed, men det kan måske være med til at kaste mere lys over retfærdighed: Det kan være fortrydelse, loyalitet, forsoning eller tilgivelse. Du bør ikke bringe nye temaer på banen: Det er vigtigt, at deltagerne får lov at gøre arbejdet med at afklare de temaer, som de allerede selv er kommet med.
- Arbejd på samme måde med flere andre svar.
- Bed dem uddybe deres svar ved at spørge undersøgende: Bed dem fx forklare yderligere ved at spørge »hvordan kan det være, at ...« eller »hvorfor ...«.
- Inviter dem til at stille hinanden spørgsmål.
- Inden en deltager præsenterer sit bidrag til den videre samtale, skal han/hun fortælle, om bidraget er 1) et svar 2) en protest mod et svar, fordi man er uenig eller 3) et spørgsmål.
- Her må læreren/præsten (som leder den filosofiske samtale) introducere ægte, undersøgende spørgsmål! (Her er en definition på et ægte spørgsmål: Det er klart og tydeligt, hvad det går ud på. Det er relevant for det udsagn, der spørges til. Det tager afsæt i det udsagn, der spørges til og kan derfor uddybe det. Et ægte spørgsmål er ikke retorisk og indeholder ikke personlige meninger eller påstande såsom, »jeg mener ..., hvad mener du?« I et ægte, undersøgende spørgsmål er der ingen skjulte protester. Det kunne være spørgsmål såsom, »hvorfor mener du, at retfærdighed er godt?« eller »skal vi altid være retfærdige?«).
- Alle svar skal være korte og præcise.
- Alle protester skal begrundes. Hvad er han/hun uenig i og hvorfor?

- Alle spørgsmål skal være ægte og undersøgende.
- Ved hvert bidrag til samtalen spørger læreren/præsten resten af deltagerne: Har alle deltagere forstået bidraget til samtalen? Følger bidraget (svaret, protesten eller spørgsmålet) de udstukne retningslinjer?
- Hvis det ikke er tilfældet, inviteres de andre deltagere til at hjælpe bidragets ejer med at ændre bidraget, så alle forstår det, og det følger retningslinjerne.
- Denne form for samtale kan fortsætte, så længe der er tid og lyst. Processen er målet i sig selv.

Lav en parafrase

Når vi beder store børn og unge om at skrive en parafrase, dvs. en nutidig version af en ældre fortælling såsom den fortabte søn, bliver de filosofiske overvejelser relevante for deres egne liv. Arbejdet med at skrive en personlig parafrase er ikke en filosofisk øvelse i sig selv, men den kan skabe mere aktive deltagere i fællesskaber og dermed også mere aktive medborgere.

Voltaire skal engang have sagt, at filosofien er ubrugelig, hvis ingen filosof nogen sinde har indflydelse på moralen i gaden, hvor han/hun bor.

Læs mere

- Helle Hinge & Henrik Juul: Brug filosofien (grundbog). Gyldendal 2008.
- Helle Hinge & Henrik Juul: Brug filosofien (ressourcebog). Gyldendal 2008.
- Helle Hinge & Henrik Juul: Filosofi. Gyldendal 2012.
- <http://hellehinge.dk/filosofimedboernogdannelsetilmedborgerskab/>
- www.hellehinge.dk

Hvordan sætter vi som folkekirke den eksistentielle samtale på dagsordenen?

Af Hanne Høgild, teologisk medarbejder i Folkekirkens Konfirmandcenter

FUV Stiftskursus har i år et voksenpædagogisk fokus. Vi har derfor inviteret Birgitte Kragh Engholm, sognepræst og udvikler med ansvar for 25-45-årige på Vesterbro i København, og Lars Sandbeck, lektor ved FUV. Birgitte Kragh Engholm har udviklet konceptet »De Filosofiske Saloner på Vesterbro«, der er en succesfuld relancering af den traditionelle sogneaften. Med inspiration i 1920'ernes salontradition i Paris, hvor der blev talt om, hvad det vil sige at være menneske, sættes den eksistentielle samtale på dagsordenen. Lars Sandbeck har igennem de senere år været en hyppig oplægsholder på salonerne. Salonerne kan i løbet af ganske få timer hver gang melde »Alt udsolgt«.

Bag succesen ligger en helt særlig tænkning og bevidste overvejelser over, hvad samtidens mennesker har af ønsker, forventninger og behov, og hvordan vi som folkekirke kan svare på dem. Birgitte og Lars vil denne dag dele deres erfaringer og give inspiration til, hvordan vi som kirke lokalt kan sætte den eksistentielle samtale på dagsordenen for det senmoderne menneske.

Birgitte Kragh Engholm er forfatter til bogen »Den fremtidsgodkendte folkekirke«.

Af Per Vibskov Nielsen, provst for Nørrebro Provsti

For over 20 år siden var jeg menighedsrådsformand i Eliaskirken på Vesterbro Torv i København, hvor jeg søsatte et projekt med Filosofisk Salon. Det blev nogle fine aftener med flot fremmøde og god debat.

Dette koncept har jeg efterfølgende taget med videre, efter jeg blev præst blandt andet i købstaden Store Heddinge på Stevns, hvor der var salon i præstegårdens tre stuer en suite. Efter jeg i 2015 kom til Nørrebro, har jeg videreført de filosofiske saloner i mit sogns flotte lokale midt i cafémiljøet på Sankt Hans Torv.

I den filosofiske salon skal der være højt til loftet og plads til tankerne, når store begreber og selve den menneskelige eksistens stilles på højkant og diskuteres. Netop med adressen på Sankt Hans Torv midt imellem cafeerne Pussy Galores og Sebastopol kan det også give mindelser om miljøet på Café Les Deux Magots i Paris, hvor Sartre, Camus og de Beauvoir holdt hof i sin tid.

»Selv om det lyder af meget, så kan alle være med, når vi for eksempel har taget fat i temaerne fra DR's dramaserie Herrens Veje eller temaet Skam inspireret af den norske TV-serie med samme navn.«

Filosofisk salon er en mulighed for at slippe hverdagens sædvanlige trummerum og lade tankerne flyve højt. Selv om det lyder af meget, så kan alle være med, når vi for eksempel har taget fat i temaerne fra DR's dramaserie Herrens Veje eller temaet Skam inspireret af den norske TV-serie med samme navn, når fornuftige folk som professorerne Dan Zahavi, Niels Chr. Hvidt og Poul Behrendt har reflekteret over dette almenmenneskelige begreb, der også har betydelige bibelske konnotationer. Eller når den lokale billedhugger og professor ved Kunstakademiet Hein Heinsen fører os ind i sin tænksomme bogskulptur Trinitetsmaskinen, eller reformatoren Martin Luther anskues som filosof af professorerne Ole Thyssen og Camilla Sløk.

Sådan gør vi

Konceptet er enkelt. Efter et kortere oplæg ved aftenens gæst er der pause med lidt vin og ost, og således godt forsynet begynder debatten så. Det er tilladt at bringe alt på banen, men jeg har som bestyrer af salonen bestræbt mig på at knytte kommentarerne til aftenens emne. Og når debatten så toner ud, slutter vi, dog senest efter to timer. Der er desuden i den seneste sæson indført brugerbetalning på 50 kr., hvilket tilsyneladende har været med til at forøge fremmødet!

Filosofisk Salon skaber debat, refleksion og eftertanke på baggrund af oplæg fra eksperter indenfor eksistentialisme, æstetik og etik, og for mange legitimerer dette, at man har og bevarer en tilknytning til sin folkekirke.

Hvad gør man så, hvis man ikke befinder sig i umiddelbar nærhed af et universitet og dermed har en hær af eliteforskere i sognet? Så inddrager man i stedet tænksomme personligheder, såsom en jurist, en agronom eller skolelærer med noget indsigtsfuldt på hjertet, eller det kan også være nabosognets teolog.

Guds ord – vores sprog

Ane Ørgård Bramstoft og Iben Johanne Thomsen:
Eksistensen 2017

Titlen på dette konfirmandmateriale udarbejdet af sognepræsterne Ane Ørgård Bramstoft og Iben Johanne Thomsen udtrykker meget præcist, hvad der er på spil: at konfirmandernes eget sprog må i spil for at de kan lære om og tale med om Guds ord.

Anmeldt af Majbrit Billesø Rasmussen, sognepræst i Hammel-Voldby-Lading pastorat

Konfirmandmaterialet består af Underviserens bog, der indeholder en intro og 12 forskellige temaer hver med teologiske overvejelser, trin-for-trin guide til hvordan konfirmationsforberedelsen kan gennemføres med forskellige aktiviteter og opgaver, forslag til andagt og liste over materialer. Fælles for temaernes aktiviteter og opgaver er, at det er med udgangspunkt i Læringscirklen.

Den første del af cirklen er en videns-afklarende del, hvor konfirmandernes egne erfaringer og umiddelbare forståelse bringes i spil. Hvad ved konfirmanderne helt konkret om dagens tema?

Derefter følger en videns-formidlende del, hvor der fyldes nyt stof på og inddrages tanker udefra, fx

billeder, film eller salmer. Hvad er det, jeg som præst, vil lære dem i dag? Til sidst følger abstraktionsdelen, hvor det er tid til refleksion – hvad har konfirmanderne lært i dag?

Ud over Læringscirklen tager materialet også udgangspunkt i Elevaktiverende Undervisning, hvor konfirmanderne selv er aktive i læringsprocessen. Aktiviteterne og opgaverne tager alle udgangspunkt i gruppearbejde, hvor den enkelte konfirmand altid har en konkret opgave.

Konfirmandmaterialet består også af Konfirmandens bog og en æske med kort. Bogen er konfirmandernes arbejdsredskab, hvori de selv kan sætte ord og billeder på deres egne overvejelser om tro og kristendom. Der er også små faktabokse og refleksionsord.

Til sidst i bogen er der en outro, som kan bruges som scrapbog over konfirmationen.

Kortene bruges til de forskellige aktiviteter og opgaver og er et mere legende element med billeder, spørgsmål til debat eller viden-afklaring. Derudover hører der også en hjemmeside med forskellig materiale til udlevering.

Med dette materiale kommer konfirmanderne på banen fra start med deres egne tanker, ord og erfaringer inden de får fyldt ny viden på. De bliver inddraget i meget høj grad gennem gruppearbejde og dialog mellem hinanden og med præsten og får koblet deres sprog sammen med Guds ord – forhåbentlig så disse ikke blot forbliver ord, men også bliver til liv.

Guds ord – vores sprog er et godt og gennearbejdet materiale, der tager præst og konfirmander med rundt om vigtige temaer. De 13 temaer giver rig mulighed for, at man de resterende dage selv kan fylde disse ud med fx besøg, tur ud af huset eller andre temaer, der ikke tages fat på i materialet. Desuden er der også rig mulighed for, at man selv kan skifte aktiviteter og opgaver ud og tilpasse dem ud fra egne interesser og muligheder med det enkelte konfirmandhold.

Materialet kan købes hos Eksistensen og koster 299 kr. for Underviserens bog, 149 kr. for Konfirmandens bog og 199 kr. for æske med kort.